

Sendika Üyesi Kamu Çalışanlarının Sendika-Siyaset İlişkisi Algısı Üzerine Bir Araştırma: Kocaeli Örneği

A Research on Perception of Public Employees Who Are Union Members on Union-Politics Relationship: Instances of Kocaeli

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, sendika-siyaset ilişkisinin sendika üyesi kamu çalışanlarınca nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaktır. Çalışmada nitel araştırma tekniği ve amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya Kocaeli ilinde farklı meslek gruplarından ve farklı sendikalara üye 29 kamu çalışanı katılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme sonuçları içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Veriler yorumlanırken 3 ana tema kullanılmıştır. Daha sonra bu temalar kategorilere ayrılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre çalışanlar, sendikal mücadelenin kamu çalışanlarının özlük haklarının genişletilmesinde ve hukuksal mücadelede çok önemli bir yere sahip olduğunu düşünmektedirler. Araştırmaya katılanlar kamu çalışanlarının işveren ile muhatap oldukları düşüncesiyle sendika-siyaset ilişkisinin doğal olduğunu düşünmekte ancak sendika-siyaset ilişkisinin kamu çalışanlarının özlük hakları mücadelesi ile sınırlı kalmasını gerektiğini savunmaktadırlar. Kamu çalışanlarının sendika seçiminde çoğunlukla siyasi görüşe yakınlığın etken olduğu görülmüştür. Kamuda yapılan atamalarda atanacak personelin hükümetlere yakın sendikaların üyeleri arasından seçildiği, bu durumun da kamuda liyakat algısını olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sendika, Siyaset, Kamu Çalışanları

ABSTRACT

The aim of this research is to reveal how the union-politics relationship is evaluated by union member public employees. Qualitative research technique and purposive sampling method were used in the study. 29 public employees from different occupational groups and members of different unions in Kocaeli participated in the study. Semi-structured interview technique was used to collect the research data. The interview results were analyzed with the content analysis method. Three main themes were used while interpreting the data. These themes were then divided into categories. According to the results obtained in the study, the employees think that the union struggle has a very important place in expanding the personal rights of public employees and in the legal struggle. The participants of the research think that the union-politics relationship is natural with the idea that public employees are in contact with the employer, but they argue that the union-politics relationship should be limited to the struggle for the personal rights of public employees. It has been observed that closeness to political views is mostly a factor in the selection of unions of public employees. It has been concluded that the personnel to be appointed in the public appointments are selected from among the members of the unions close to the governments, and this situation negatively affects the perception of merit in the public.

Keywords: Union, Politics, Public Employees

GİRİŞ

19.yüzyılın sonların başlayan ve temelde üretimde makinanın kullanılması olarak özetlenen sanayi devrimi ile sadece insanoğlunun var olduğundan bu yana yaşamını sürdürme tarzı değişmemiş; aynı zamanda ülkelerin gelirlerinde en büyük pay sahibi olarak endüstri sektörü öne çıkmıştır. Bu dönüşüm bir taraftan sosyo-ekonomik anlamda birçok değişimi hazırlarken diğer taraftan da çalışma ilişkilerinde yeni iş piyasalarının doğması, yeni iş alanlarının ve mesleklerinin ortaya çıkması, işgücünün yapısal ve niteliksel olarak gelişmesi gibi pek çok yeniliğe sebep olmuştur (Yıldırım ve Demirkan, 2007: 69). Sendikalar ve sendikacılık da bu yaşanan sürecin ve beliren yeniliklerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Sendikanın ve sendikacılığın ilk yurdu İngiltere'dir. Bu ülkede ilk sendikalar 18. yüzyılda kurulmuş; ABD ve diğer Avrupa ülkelerinde sendikalar daha sonraki yıllarda ortaya çıkmıştır. Sendikaların gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkışı ise oldukça uzun zaman almıştır. Tüm ülkelerde sendikaların devlet ve işverenler tarafından kabul edilmesi uzun mücadeleler sonucu gerçekleşmiştir. İşçilerin bir araya gelerek oluşturdukları örgütler önce yasaklanmış; ancak yasaklara rağmen örgütlenmenin devam etmesi üzerine sendikalar ve devlet tarafından hukuken tanınmak zorunda kalmıştır. İngiltere'de 1824, ABD'de 1842, Almanya'da 1869 ve Fransa'da 1884 yıllarında sendikaların serbestçe kurulmalarına olanak tanıyan yasalar çıkarılmıştır. Sendikaların işveren tarafından sosyal taraf olarak kabul edilmeleri ise yasal tanımadan sonra gerçekleşmiş ve oldukça uzun bir zaman almıştır (Tokol, 2000: 25).

Ülkemizde ise, bazı yazarlar tarafından "Amele-i Osmani Cemiyeti" ilk sendika olarak kabul edilir. Bu cemiyet 1894-1895 yıllarında İstanbul Tophane Fabrikası'nda gizli olarak kurulmuştur. Ancak fazla uzun yaşamamış, kuruluşundan

Gökhan Mermer¹

How to Cite This Article

Mermer, G. (2023). "Sendika Üyesi Kamu Çalışanlarının Sendika-Siyaset İlişkisi Algısı Üzerine Bir Araştırma: Kocaeli Örneği", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(60):2241-2256.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.67735>

Arrival: 17 November 2022

Published: 31 January 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Okul Müdürü - Uzman Öğretmen., Millî Eğitim Bakanlığı, Kocaeli, Türkiye

bir yıl sonra yöneticileri tutuklanarak, söz konusu cemiyet kapatılmıştır (Türkiye Sendika Ansiklopedisi, 1996: Cilt 1, 40.).

Aslında ülkemizde sendikal tarih olarak 1947 yılı bir milat olarak düşünülebilir. Zira 5 Haziran 1946 yılında sendikacılığın yasallık kazandığı ülkemizde 17 Aralık 1946 yılında sıkıyönetim kararıyla tekrar süreç sekteye uğramış; nihayet “5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanunu” ile birlikte sendikalar yasal bir işleve kavuşmuştur. Bu tarihten itibaren darbeler ve sıkıyönetimler nedeniyle zaman zaman kesintiye uğramış olsa da bugün gelinen noktada sendikalar ve sendikacılık gerek özel sektörde gerekse kamu iş hayatında vazgeçilmez unsurlara dönüşmüştür.

Türkiye’de ve dünyada memur sendikacılığı çok geç teşekkül etmiş ve yaşanan siyasi süreçlerden çok fazla etkilenmesi dolayısıyla zaman zaman kesintiye de uğramıştır. Son otuz yıl baz alındığında hem sendikacılık hem de sendikaya üyelik noktasında ciddi gelişmeler yaşansa da, ülkemiz açısından hala memurun grev hakkının bulunmaması, en çok üyesi olan konfederasyonun masada söz sahibi olması gibi pek de demokratik olmayan düzenlemeler söz konusudur. Hatta bugün dahi birçok ülkede memur statüsü içerisinde olup da görevlerinin mahiyeti itibarıyla hala sendika üyesi olamayan bazı kamu personeli de mevcuttur.

Başlangıçta aynı meslek grupları içerisinde çalışanların sosyal ve ekonomik haklarını korumak ve zenginleştirmek amacıyla kurulan sendikaların yıllar içerisinde güçlenmesi, sendikacılığın siyasetle ilişki kurmasının da önünü açmıştır. Gerek üyelerinin taleplerini yerine getirmede hükümete ihtiyaç duyulması, hatta kimi zaman bu noktada hükümetlere baskı oluşturma yoluna gitmeleri gerekse hükümetlerin sivil toplum kuruluşu olarak sendikaların gücünden faydalanmak istemeleri ister istemez sendikaları politik bir taraf olmaya itmiştir. Bu durum sendikal anlayışın ve işleyişin farklı bir eksene kaymasının yolunu açmıştır.

Bu çalışma, sendika ve sendikacılık tarihi üzerinden memur sendikacılığının mahiyetini ortaya koyma, sendika-siyaset ilişkilerinin sebepleri ve sonuçları; nihayetinde Kocaeli ili özelinde kamu görevlilerinin sendika-siyaset ilişkisine bakışı noktasında dört büyük konfederasyondan toplamda yirmi dört denek seçilerek sendika-siyaset ilişkilerini sorgulama, irdeleme ve bir sonuca varma üzerine bir amaç güdülerek yapılmıştır. Dört büyük konfederasyona bağlı farklı mesleklerden seçilen üyelerle yüz yüze ve kayıt alınarak sorular sorulmuş, sonrasında verilen tüm cevaplar değerlendirilmiş; sonuç bölümünde tüm değerlendirmeler üzerinden Kocaeli özelinde yargılara ulaşılmıştır.

SENDİKA VE SENDİKACILIĞA GENEL BAKIŞ

Sanayi devriminin ortaya çıkışı sonucunda sendikacılığı doğuran nedenler iki başlık altında incelenebilir. Birincisi, işçi-işveren ayrılığı ve emekçilerin özgürleşmesi, ikincisi de alın teriyle hayatını idame ettirenlerin sayılarının artmasıdır. Köy yaşamı içerisinde sınırlı imkânlarla yaşamını sürdüren insanlar hem sermaye hem de emeğin sahibi idiler. Bu insanlar daha çok beslenmeye dayalı kısıtlı ihtiyaçlarını bu şekilde karşılarken ürettiğinin fazlasını da satarak üretmediği temel ihtiyaçlarını karşılamış; Sanayi Devrimine kadar da bu döngü böylece devam etmiştir. Sanayi Devrimi ile baş döndürücü bir değişime doğru yol alan dünyamız, bir yandan ihtiyaç listesinin zenginleşmesine bir yandan da üretimin fabrikalaşmasına vesile olmuştur.

İşçi-işveren kavramlarının ortaya çıkması, bu ikisi arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, daha çok işçi sınıfının ekonomik ve sosyal haklarının iyileştirilmesi ihtiyacını doğurmuş, bunun sonucu olarak aynı meslek grubundaki çalışanların örgütlenmesiyle sendikalar ortaya çıkmıştır.

Sendika Kavramı

Latince’de "Syndicus", Fransızca "Syndicat", İngilizce’de ise "Trade (Labour) Union” olarak adlandırılan (Adal,1998:463) sendika, bir ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal yapısı ile hukuk sistemi ve yürürlükteki mevzuatına göre ülkeden ülkeye farklılıklar göstermekle birlikte, genel bir ifade ile; çalışanların hak ve menfaatlerinin korumak için kurulmuş sivil toplum kuruluşları olarak ifade edilebilir. Gökçe’ye göre sendika, “çalışanların ekonomik, yasal ve anayasal değişikliği gerektirecek kısmi politik haklarını kazanmak amacı ile çalışanlar tarafından ve kendiliğinden oluşturulan bir örgütlenme modelidir” (Gökçe, 1993: 68).

Türk İş Hukuku’nda 6356 sayılı yasada sendika “işçi ve işverenlerin çalışma ilişkilerinde ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için en az yedi işçi veya işverenin bir araya gelerek bir işkolunda faaliyette bulunmak üzere oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar” olarak tanımlanmıştır. Sendikalar, belirli bir iş kolunda çalışan tüm çalışanları kucaklamayı hedef alır ve herhangi bir ayırım yapmaksızın örgütlü olduğu alandaki tüm çalışanların ortak çıkarlarını ve taleplerini savunmayı amaç edinir. Sendika, işçi sınıfının en eski, en yaygın ve en kitlesel sınıf örgütüdür. Aynı zamanda, sendikalar çalışanların bir sınıf olarak ortak ekonomik, toplumsal ve demokratik çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla kurdukları mücadele örgütleridir (Aydoğanoglu, 2011: 17).

Sendika kavramı, ilk olarak İngiltere’de bir şehir veya bölgede çalışan işçilerin genel çıkarlarını korumak için kalfalar arasında kurulan örgütlerinin ortak eylemlerini anlatmak amacıyla kullanılmıştır. Daha sonra işçilerin mesleki örgütlerine “Sendika Odaları” adı verilmiş, günümüzdeki anlamını ise 1839 yılında kazanmıştır (Tokol, 2013b: 76). Mazisi itibariyle henüz iki yüz yıllık bir tecrübe içermekle birlikte sendikalar, önceleri işçi ve işveren, sonraları ise memur-hükümet ilişkilerinde çok ciddi bir rol üstlenir hale gelmiştir.

Marksist düşüncede ise sendikalar sadece ekonomik çıkarlarını ve haklarını savunmak için bir araç olarak görülmez. Marksist düşünceye göre sendikalar bundan çok daha fazlasını ifade eder (Özügürü, 1998:344). Zamanla işlevi ve etki alanı ziyadesiyle genişleyen sendikacılık, XX. yüzyılın başından itibaren sendikaların işlevlerinin artması, sadece işçiler değil işçilerin dışında da tüm çalışanların ve işverenlerin örgütlenmeye başlaması kavramın içeriğinin değişmesine sebep olmuştur (Tokol, 2013a: 20). Yani ilk noktada işçilerin çalışma koşulları ve ücretleri üzerinden başlayan bu süreç, zamanla sadece işçilerin değil, birçok çalışan kesimin ve hatta işverenlerin de örgütlenmesi ve sendikalaşmasının önünü açmıştır.

Farklı meslek gruplarında ve iş alanlarında ortaya çıkan sendikalar, gerek iş, gerek siyasi düşünce gerekse diğer nedenler vesilesiyle bir araya gelerek daha büyük ve güçlü sendikal yapılar oluşturdular. Egemenliklerini kaybetmeden birden fazla parçaların oluşturduğu bu yapıya Fransızca kökenli “konfederasyon” tabiri kullanılmıştır. 2821 Sayılı Sendikalar Kanununa göre konfederasyon, “değişik iş kollarında en az beş sendikanın bir araya gelmesi suretiyle meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip üst kuruluşlar” olarak tanımlanmaktadır. Bu manada konfederasyonlar sendikaların üst örgütleridir. Yine 4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu’nda konfederasyonlar “değişik hizmet kollarında bu kanuna tabi olarak kurulmuş en az beş sendikanın bir araya gelerek oluşturdukları tüzel kişiliği olan üst kuruluşlar” şeklinde tanımlanmıştır.

Ülkemizde bugün itibariyle sayıları 12’yi bulan konfederasyon içerisinde dört büyük konfederasyon şunlardır:

Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu (TÜRKiYE KAMU-SEN),

Kamu Emekçileri Konfederasyonu (KESK)

Memur Sendikaları Konfederasyonu (MEMUR-SEN)

Birleşik Kamu İş görenleri Sendikaları Konfederasyonu (BİRLEŞİK KAMU İŞ).

Sendikanın Kuruluş Esası ve Amacı

Sendikal kuruluşlar, çalışanların ve işverenlerin çalışma ilişkilerinden doğan müşterek ekonomik, sosyal ve kültürel hak menfaatlerini korumak ve geliştirmek için, tüzel kişiliğe haiz mesleki teşekküller altında ve konfederasyonlar halinde teşkilatlanırlar (Turan, 1979:7). Bugün demokrasimizin vazgeçilmezleri arasında yerini alan sendikaların temelde kuruluş amacı, sanayileşme sonrası ortaya çıkan çalışan-işveren ilişkisinden doğan sorunların çözümü ve çalışanların daha iyi şartlarda üretim yapabilmelerinin sağlanmasıdır. Sendika, tek başına mücadele edemeyeceğini anlayan ve emeğinin karşılığını alamadığı için de mücadele etmek zorunda olan çalışan kesimin taleplerini daha güçlü ve daha sistematik duyurabilmektir.

Sendikaların önceliği hak arama ve sorun çözme mücadelesidir. Kitleleri örgütleyerek mücadele veren sendikalar, üyelerinin ve tüm çalışanların gerek sosyal hakları gerekse hukuksal haklarının takibi yapmak durumundadır. Bu anlamda sendikalaşmanın gerçek amacı bu hakları savunabilmek için bir baskı unsuru oluşturmaktır. Ayrıca sendikaların genel manada sosyal adaletin sağlanması, demokratikleşmenin kökleşmesi anlamında da siyasal etkileri göz ardı edilmemelidir.

Burada dayanışma bilincine ayrıca değinmenin önemli olduğunu düşünüyoruz. Zira bir sendika gücünü genellikle üyelerinin sayısından alsa da, örgütsel bağlılık ayrıca değerlendirilmesi gereken bir husustur. Ortak sıkıntılar için bir arada mücadele yürütmek ve bu mücadelede başarılı olmak sendikal bağlılığın derecesiyle yakından ilişkilidir.

Sonuç itibariyle sendikal bağlılık, üyenin birçok davranış ve sosyal reflekslerinde kendini belli edecektir. Üyenin sendikalı olmaktan dolayı duyduğu gurur, üye olduğu sendika için harcadığı emek ve sendikasının yönetim mekanizmalarında görev alma isteği de bunun en bariz göstergesi olacaktır. Bunlarla birlikte sendikanın amaç ve değerlerini gönülden benimsemiş, adeta bir inanç derecesinde kabullenmiş üyelerde bu bağlılık daha güçlü ve vazgeçilmez olacaktır.

Memur Sendikacılığı

Memurların ya da daha genel ifadeyle kamu görevlilerinin sendikalaşma süreci tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de işçilerin sendikalaşma hareketine oranla daha geç teşekkül etmiştir. Zira kamu alanında memurların sendikalaşmasına pek sıcak bakılmamıştır. Aslında bu durum kamu hizmetini yine kamu gücünü kullanarak yerine getiren memurların gerek toplu sözleşme gerekse grev haklarının bağlı olduğu otoriteye yani hükümete karşı

kullanmalarıyla bağdaşmayacağı anlayışıyla değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır. Yani devletin hizmet karlarının kendi hak ve çıkarları için yine devlete karşı sendikalaşması bir tezat gibi düşünülmüştür.

Tüm bunların yanında Sanayi Devrimi sonrası işçilerin hızla sendikalaşması, elbette kamu çalışanlarını da etkileyecektir. Statüsü ve çalışma koşulları farklı, hizmet ettiği otorite devlet olsa da kendine has usuller ve uygulamalar arz etse de kamu çalışanları da tarihi süreç içerisinde sendikalaşmaya başlamıştır. Hatta bu durum sendikalaşma süreci başlamasından sonra memurların işçilere göre farklı imtiyazlara, hak ve yükümlülüklerle sahip olmasıyla kendini göstermiştir. Bugün memur sendikacılığı ihtiyaçlara tam anlamıyla cevap verecek işlevselliğe olmaması, hatta bugün dahi bazı kamu çalışanları grubunun sendika üyesi olamaması gibi eksiklikler barındırır da bu konuda geçmişe nazaran ciddi yol alındığı rahatlıkla söylenebilir.

Türkiye’de Memur Sendikacılığı

Osmanlı’da memurluk mesleği halk için büyük saygınlık ve itibar göstergesiydi. Devlet kademelerinde görev yapmak son derece önemliydi. Osmanlı toplumunda devlete verilen önem diğer toplumlara göre çok daha üst düzeydeydi. Bu durum devletin kurumlarında çalışanların halk nazarında saygınlığının da en üst düzeye çıkmasını sağlıyordu. Osmanlıda memur statüsünde görev yapanlar diğer tebaaya göre ekonomik olarak da daha iyi durumda yer alıyordu. Kısacası memurlar o dönemde elit olarak tabir edilebilir bir zümreyi temsil ediyorlardı. Cumhuriyetin ilk yıllarından tek partili dönemin sonuna kadar sendikacılık faaliyetleri Osmanlı dönemindeki örgütlülüğün fazla bir miras almamıştır (Işıklı,1994:64).

Yeni Cumhuriyetin öncelikli meseleleri arasında memur sendikacılığı da söz konusu değildir. Siyasi birliğin sağlanması, sanayileşme, yeni devlet düzeninin sağlanması ve iç kargaşalar daha önem arz eden hususlar olması nedenleriyle devlet tüm enerjisini ve mesaisini bu alanlara harcamış, dolayısıyla memur sendikacılığı gündemiyle ilgilenmemiştir. Zaten Doğuda patlak veren ayaklanmaların bastırılması sırasında her türlü muhalefetle beraber sendikacılık da uzun bir süre fiilen ortadan kaldırılmıştır (Işıklı, 2005: 479).

Cemiyetler Kanunu ile “sınıf esasına veya adına dayalı” cemiyetler kurulması 1938’de yasaklanmış sendikaların ve siyasal partilerin kurulması bu yasaya tabi olduğu için engellenme yoluna gidilmiştir (Makal, 2008: 4). Yani bu süreçte devlet, siyasal ve sendikal yönden ağır bir suskunluk dönemine girmiş, hiçbir muhalefeti bünyesinde kabul etmez bir anlayışı yönetim tarzı olarak benimsemiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra ülkemizde çok partili hayata geçiş ile birlikte Cemiyetler Kanunu değiştirilerek sendika hakkı da yasal hale getirildi. Bu dönemde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sosyal devlet anlayışı hakim olmaya başladı. İşçi kesiminin örgütlenmesi hız kazanmaya başladı (Evren,1995:25).

1946-1950 yılları arası, tek parti iktidarına karşı muhalif hareketlerin arttığı dönem olarak göze çarpmaktadır. Tek parti döneminde işçilerin hakları tamamen ellerinden alınmıştı. İnsanların yaşam biçimlerine ve düşünsel hayatlarına müdahalenin yoğun olduğu dönemlerdi. Özellikle savaş yıllarında, hayat pahalılığı, kıtlık, enflasyon hayatı olumsuz etkilemekteydi. İşçiler ve memurların yaşam koşullarının güçleştiği bir dönemdi (Çavdar, 2004: 15-16).

Türkiye’de sendikalar ilk defa 1947’de yasal olarak tanınmıştır. Ancak, sendikalara grev ve toplu sözleşme hakkı verilmemiştir. Bu dönemin işçi sınıfının hakları noktasında kazançlı çıktığı bir dönem olarak nitelendirilebilir. Ancak memurlar için aynı şey söylenemez. Zira bu dönemde memurların gelirleri ve gelirleri nispetinde satın alma güçleri zayıflamıştır. Bu dönemde demokrat parti sendikal hareketlerin bastırılması konusunda, kanunların devlete verdiği yetkileri kullanarak işçi hareketlerinin önüne geçen politikalar izlemiştir. (Makal, 2000: 7-8).

Türkiye’nin sendikal tarihinde çok önemli bir dönemeç olan 1961 Anayasası, sadece çalışma hayatında değil, ülkemizin hem siyasi hem de iktisadi hayatında da önemli dönüşümlerin ve değişimlerin belirleyicisi olmuştur. Memurların sendikalaşma hakları, işçilerin sendikalaşmasından sonra gerçekleşmiştir. Memurlar 1965 yılında Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ile kendilerine ait sendikalarına kavuşmuştur (Gülmez, 2002: 39). 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ile birçok sendika kurulmaya başlamış; memurlar tarafından kurulan ilk sendika 18 Haziran 1965’te “Türkiye Devlet Büro Görevlileri Sendikası” olmuştur. (Gülmez, 1998: 368).

Sendikalaşma hareketlerinde daha bilinçli hareket eden öğretmenler birçok ilde kısa zamanda örgütlenmişlerdir. Diğer memurların örgütlenme konusunda yaşadıkları gecikme esasen, 1938 tarih ve 3512 sayılı Cemiyetler Kanununda yer alan “Devlet, hususi idareler, belediyelerle Devlete bağlı kurumlardan bir hizmet karşılığı maaş ve ücret alanlar, buldukları işin sıfat ve mahiyeti ile cemiyet kuramazlar.” maddesine dayanmaktadır. Öğretmenler, bu madde hükmü içerisinde yer almadığı için örgütlenebilmişlerdir (Kutal, 1969: 172).

1961 Anayasasında işçiler³ ve memurlara sendikalaşma hakkı tanınmıştı. Anayasanın 46.maddesi gereğince 1965 yılında çıkarılan 624 sayılı “Devlet Personeli Kanunu” nda grev ve toplu sözleşme hakkı içermemesine rağmen statü, meslek ve iş yeri bağlamında örgütlenmenin önünü açıyordu. Bu dönemde Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS)

kurulmuştur.

12 Mart 1971’de gerçekleşen Askerî Muhtıra ile beraber Demirel hükümeti sona ermiş, Türkiye’de yeni bir dönem başlamıştır. Yeni hükümet kurulmuş, giderek artan toplumsal olaylar nedeniyle memurlara birinci dönemde verilen sendikal örgütlenme hakkı bu dönemde meclis tarafından geri alınmıştır.

1961 - 1971 dönemi, başlangıçta sendikal hakların kullanılması anlamında çok geniş imkanlara sahne olmuş, ancak zamanla sendikal faaliyetlerin kısıtlandığı, sendikaların kapatıldığı, grev ve toplu sözleşme haklarının sınırlandırıldığı ve hatta sendikacıların tutuklandığı bir dönem olmuştur (Işıklı, 1967: 191).

1980 sonrası ise Türkiye’de askerî darbenin getirmiş olduğu olumsuzluklar toplumun tüm kesimlerine olduğu gibi kamu emekçilerinde de büyük hak kayıplarına neden olmuştur. Bu süreçte yaşanan baskılar sonucu kamu emekçileri de sistemli bir şekilde sindirme siyasetinden nasibini almıştır. 1982 Anayasasında yasa koyucu, ülkeyi askeri darbeye götüren koşulların sonucunda hazırlanması, darbe öncesi yaşanan toplumsal olayların tekrarının yaşanmaması için, bazı temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasında çekinceli davranmıştır. 1982 Anayasası’nın 51. maddesi ile “işçiler ve işverenlere” sendika kurma hakkı tanınmış, ancak memurların sendikalaşması bu dönemde gündeme gelmemiştir (Gülmez, 1998: 149).

1980 sonlarında uluslararası sözleşmelerin ve farklı çevrelerin örgütlenme ile ilgili kamuda çalışanların önünde herhangi bir engel olmadığını ifade etmeleri memur sendikacılığında yeni bir döneme girilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda kamu görevlileri çeşitli dernekler kurmuş ve sendikal çalışmalar yürütmüş ve kamu çalışanları sosyal ve ekonomik hakları için bir araya gelmiş ve eylemselliğin arttığı bir döneme girilmiştir (Öz, 2010: 57).

1991 yılı sonlarında Doğru Yol Partisi (DYP) - Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) Koalisyon Hükümeti kurulmuş ve kamu görevlilerine sendikal hakların verileceği hükümet programında yer almıştır. Hükümet Anayasa’nın 51. maddesinin kamu personelini de içerip içermediğini konusunda Danıştay’dan görüş istemiş, Danıştay 1. Dairesi, 22 Nisan 1992 tarihinde oy birliği ile verdiği karar ile kamu görevlilerini de içereceğini belirtmiştir. Bu karar kamu görevlilerine sendikalaşma hakkının verilmesi anlamında önemli bir aşama olmuştur (SHP, 1991: 28-DYP, 1991:7 7-78).

14 sendikanın bir araya gelmesiyle kamu görevlileri sendikalarının ilk üst örgütü olan Türkiye Kamu Sen, Haziran 1992’de kurulmuştur. 1992’de çeşitli hizmet kollarında kurulan on sendika 1993’te bir araya gelerek yeni bir üst örgüt kurma girişimiyle Haziran 1995’te Memur-Sen’i kurmuşlardır. Kamu Çalışanları Platformu, adını Kamu Çalışanları Sendikaları Platformu olarak değiştirerek bünyesindeki 25 örgütü konfederasyonlaşma sürecini başlatarak 1995 yılının aralık ayında KESK’ i kurmuşlardır.

Kamu görevlileri sendikacılığı özel bir kanuna 57.Hükümet döneminde kavuşmuştur. 2001 yılında “Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu” TBMM’de kabul edilerek yasalaşmıştır (Resmi Gazete,12 Temmuz 2001, Sayı: 24460). Anayasası’nın “sendika kurma hakkı”nı düzenleyen 51. maddesinde, 2001’de 4709 sayılı kanunla, yapılan değişikliklerle “işçiler ve işverenler” ifadesi yerine “çalışanlar ve işverenler” ifadesi kullanılmıştır. Bu madde, şu şekilde düzenlenmiştir:

“Çalışanlar ve işverenler üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme hakkına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.” (T.C. Anayasası, Madde 51).

Anayasamız, sendika kurma hakkının ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ve başkalarını hak ve özgürlüğünün korunması gibi sebeplerle sınırlanabileceğini ve bu sınırlamanın da ancak kanunla yapılabileceğini belirtmiştir. Anayasanın 51.maddesi bir kişinin aynı zamanda ve aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olamayacağını hüküm altına almıştır. 2001 yılında kabul edilip yürürlüğe giren 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu ile memurların sendika kurma ve örgütlenme haklarının genel hatlarını belirlemiştir (Mahiroğulları,2009:18).

4688 sayılı yasaya genel olarak bakıldığında uluslararası sözleşmeler ve sendikal haklar ile uyumlu ve uyumsuz taraflarının olduğu gözlemlenmektedir. Yasa aynı zamanda birtakım yasak ve kısıtlamalar içermektedir. Bu bağlamda en çok dikkat çeken noktalar, yasada grevli toplu pazarlık hakkının olmaması ve sendikalara üye olamayacak kamu görevlilerinin çok geniş olmasıdır (Mahiroğulları, 2009: 22).

Yasanın 20. maddesi, sendikalara getirilen yasak faaliyetleri sıralamıştır. Yasaklar belirtildikten sonra, aynı maddede “dar kapsamlı” bir siyaset yasağından bahsedilmiştir. Siyaset kurumu ile organik ilişki kurma yasağı getirilmiştir (Mahiroğulları, 2009: 29). Sendika ve konfederasyonlara siyasi partilerle karşılıklı maddi yardım yapma yasağı getirilmiştir. Yasada grev yasağından söz edilmemiş; bu yasağı 657 sayılı Kanun’un 27. maddesindeki “Devlet

memurlarının greve karar vermeleri, grev tertiplenmeleri, ilan etmeleri bu yolda propaganda yapmaları yasaktır” hükmü ile sürdürmüştür (Mahiroğulları, 2009: 31). 4688 sayılı Kanunda “toplu pazarlık yöntemi” olarak memur sendikalarına “toplu görüşme” yolunu öngörmüştür.

SENDİKA-SİYASET İLİŞKİSİ

Sendika-Siyaset İlişkisine Teorik Bakış

Sanayi Devrimi'nin bir sonucu olan fabrikalaşmanın ortaya çıkardığı işçi sınıfının sosyal ve ekonomik hakları üzerinden başlattığı sınıfsal bir refleks diyebileceğimiz sendikalar, zamanla sosyal hayatımızın vazgeçilmez bir unsuruna dönüşmüştür. Öncelikle işçi sınıfı üzerinden başlayan ve güçlenen bu süreç, sonraları kamu çalışanı kavramı kapsamı içerisinde tüm memurların da haklarını sendikalar aracılığıyla koruma ve iyileştirme hareketine dönüşmüştür.

Ancak kamusal hizmet alanında emek üreten kamu çalışanlarının üyeliğiyle teşekkül eden memur sendikacılığıyla beraber işçi sendikacılığı gerek nitelik gerekse işçi-işveren tarafları bakımlarından farklılıklar içermektedir. Bu durum uzun ve zorlu bir mücadele sonucunda sendikal örgütlenme hakkını elde eden memurların aynı zamanda devlet erkini kullanan ve bu vesileyle işveren konumunda olan siyasi iktidarla karşı karşıya gelmesi sonucunu doğurmuştur. Bu sebeple devletin kamu görevlilerinin örgütlenmesi konusundaki katı tutumu, sendikacılığın gelişmesini engelleyen önemli nedenlerden biri olmuştur (Tokol, 2000: 29). Ancak bu engellemeler sadece süreci yavaşlatmış; ama sendikaların büyük bir sivil toplum gücü olmasına mani olamamıştır.

Sendikaların, emekçilerin büyük uğraşları neticesinde yasal statüye kavuşması siyasi partilerin ilgi alanına girmelerine neden olmuştur. Zira bir çatı altında örgütlenen sendikalar siyasi partilerin propagandaları için elverişli zeminler olarak görülmüştür. Bununla birlikte sendikalaşma oranlarının artması iktidar mücadelesi veren siyasi partiler için bulunmaz bir oy potansiyeline dönüşmüştür. İlk olarak işçi örgütlenmelerinden kaynaklı sol siyasi akımların ilgisi çeken sendikalar, sonraları sendika kurma haklarının tüm meslek gruplarını kapsayacak şekilde genişlemesi tüm siyasi partilerin sendikalara ilgisini arttırmıştır.

Sendikaların ilk ortaya çıkışı ile gelişim sürecinde siyasi otoriteye karşı verdiği mücadele ve sonrasında siyasal partilerle kurulan ilişkiler, sendikaların siyasi faaliyetlerinin tartışma konusu haline gelmesine neden olmuştur (Aydoğanlı, 2009: 17). Özellikle de kamu çalışanları için bu durum daha fazla sorgulanmış ve eleştiri konusu olmuştur. Dolayısıyla mevcut hükümetin hukuki bir yöntemle belirlediği kamu çalışanlarının çalışma koşullarına karşı yine kamu çalışanlarınca yürütülecek bir mücadelenin mevcut erk tarafından zaten hoş karşılanmayacağı açıktır. Ancak siyasetin aldığı birçok kararın ve devleti yönetme tarzının başta kamu çalışanları olmak üzere toplumun her kesimini ve sendikaları oluşturan işçi-emekçi gruplarını doğrudan etkilediği düşünüldüğünde, sendikaların siyasi faaliyet içerisinde olmaları ve siyasi yapılarla ilişki kurmalarını kaçınılmaz yapmaktadır. Dolayısıyla sendikaları siyasetin dışında değerlendirmek doğru değildir. Sendikaların doğal misyonu gereği siyaset ile ilişki kurmaları kaçınılmaz bir gerçek olarak önümüzde durmaktadır. Burada önemli olan kurulan ilişki değil, ilişkinin ne seviyede olduğudur. Sendikalar güç kazandıkça siyasi partilerden daha çok destek alacak, siyasi partiler de güçlü sendikaların talepleri konusunda daha hassas olmak zorunda kalacaklardır.

Aslında sendika-siyaset arasında bazen ideolojik bazen de amaçlar ve faydalar noktasında birtakım ilişkilerin kurulması, her iki yapının da beklentileri, hedefleri ve amaçları doğrultusunda kaçınılmaz bir durum gibi gözükmektedir. Bu kaçınılmaz durum daha önce sendikacılığın ortaya çıkma yazgısı, yapısı ve yapmak istedikleri mahiyetinde ortaya çıktığı gibi siyaset kavramı ve bu kavram bünyesinde tezahür eden tüm siyasi teşekküller için de bir gerçekliğe dönüşür.

Türkiye’de Sendika-Siyaset İlişkisi

Türkiye’de sendikalar XIX. yüzyılın sonlarında XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. İmparatorluğun sahip olduğu sosyal, ekonomik, siyasi, hukuk ve düşünsel koşullar işçilerin örgütlenmesi için gerekli ortamın II. Meşrutiyet’e kadar ortaya çıkmasını engellemiştir (Tokol, 1994:1). Sonrasında II. Meşrutiyet Döneminde bir işçi sınıfının doğması söz konusu olsa da Tatil-i Eşgal Yasası, Takrir-i Sükun Kanunu gibi düzenlemelerle bu süreç 1960 yıllarına kadar sürekli kesintiye uğramış ve Türkiye’de sendikacılık bir türlü kemale erememiştir. Tabi özellikle 1909 yılından başlayarak yaklaşık on üç yıl sürecek savaşlar dolayısıyla ülkede yaşanan sıkıntılar da ciddi bir gerekçedir. Aslında gerek Sanayi Devrimi’ne çok geç kalması gerekse yönetim şekli itibarıyla sendikacılığın yeşermesine ve geniş bir taban bulmasına çok da elverişli olmaması dolayısıyla bu durum çok da şaşırtıcı değildir. Yine bu doğrultuda mevcut yönetim şekli itibarıyla bir sendika-siyaset ilişkisinin varlığından söz etmek de çok mümkün değildir. Zira hem işçi sınıfının hem de kamu çalışanlarının sosyal ve ekonomik hakları için mücadele edilebilecek, bu noktada çeşitli ilişkiler kurabilecek bir sendikacılık mevcut değildir. Dolayısıyla Türkiye’de sendika-siyaset ilişkisini I. Dünya Savaşı sonrası 1918 yılından itibaren değerlendirmeyi daha uygun görüyoruz. Kısaca dönem dönem yapılacak

olan bu değerlendirmede, ülkemizde hem siyasi ve askerî olaylarla yaşanan değişimler hem de bu değişimlerin sendikal hareketlere yansımaları ölçüt alınmıştır.

1918-1923 Arası Dönem

Osmanlı İmparatorluğu 1918 yılında imzalanan Mondros Mütarekesi ile aslında son bulmuş, sonrasında oluşan ortam neticesinde birçok dernek ve siyasi oluşum örgütlenmiştir. Mücadele dönemi Anadolu'sunda (1919-1922 yıllarında) meydana gelen grevlerin, Osmanlı'da gerçekleşenlerden farklı olarak, anti-empyralist bir nitelik taşıdıkları ve çoğunun yabancı sermayeye ait kuruluşlardan gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu yıllarda 3'ü İstanbul'da olmak üzere 19 grev gerçekleşmiştir. İzmir, Zonguldak, Eskişehir, Edirne, Konya, Bursa ve Adana gibi illerde de grevlere rastlanmaktadır. Grevlerin çoğu; ulaştırma sektöründe, özellikle de yabancı sermayenin etkinliğindeki demiryolu işletmelerinde örgütlenmiştir (Unsur, 2003:33).

Tüm bu sendikal hareketlilik ve grevlerin olması bir yana, sendikaların siyasetle veya siyasetin sendikalarla herhangi bir fayda ilişkisi kurmadığını söyleyebiliriz. Hatta dönemin totaliter rejimi dolayısıyla birçok sendika yardım ya da hayır derneği olarak kendini göstermek zorunda kalmıştır.

1923-1946 Arası Dönem

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda zanaat sahibi insanların kendi iş yerleri bulunmaktadır. Bununla birlikte çiftçilik yapan insanların toprak ile meşgul olması ve ülkedeki eli kalem tutan eğitimli kesimin memur olması nedeniyle bir sendikalaşma gereği ve talebi olmamıştır.

Cumhuriyetin ilanından önce başlayan üst örgüt kurma girişimleri de önceleri devam etmiş ancak bu girişimler siyasi otoritenin zaman içinde artan baskı nedeniyle fazla uzun ömürlü olamamıştır. 1924 yılında Türkiye Umum Amele Birliği dağılmak zorunda kalmıştır. Onun yerine İstanbul'da çeşitli işçi örgütlerinin bir araya gelmesiyle aynı yıl Amele Teali Cemiyeti Kurulmuştur. Cemiyet 1 Mayıs kutlamalarından sonra dağılmış, yerine İstanbul İşçi Yardımlaşma Derneği kurulmuştur. Bu dernek 1927 yılında kapatılmıştır (Tokol,1994:20).

1938 yılında Cemiyetler Yasası ile cemiyetlerin kurulması yasaklanmış, örgütlenmenin önü tamamen kapanmıştır. Dolayısıyla 1923-1946 yılları arası dönemde de sendikal süreç ciddi kesintilere uğramış, sendikalar ülke menfaatlerine zararlı görülmüş; bu noktada özellikle işçi örgütlenmelerinin her fırsatta önü tıkanmıştır. Yani bu dönem siyasetin sendikalarla ilişki kurduğu bir dönem değil, sendikaların tehdit olarak görüldüğü bir dönemdir.

1946-1960 Arası Dönem

1946 yılında Dernek Kanunu'nda değişiklik yapılarak sınıf esaslı örgütlenme yasağı kaldırılmış ve işçi örgütlenmelerinin önü açılmıştır. İşçilerin örgütlenmeleri önündeki yasal engellerin kalkmasına müteakiben yoğun bir örgütlenme dönemine girilmiştir. Ancak, hızlı başlayan örgütlenmeler, yine hızlı bir şekilde 21 Aralık 1946'da sıkıyönetim tarafından durdurulmuştur (Delican,2006:14). Muhalefetteyken Grev Yasası'nı destekleyen ve iktidara geldiğinde grev hakkı sözü veren DP, hem bu sözü yerine getirmemiş hem de kendisine yakın olmayan sendikaları baskı altında tutmaya çalışmış; bu durum işçilerde büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Bu durum ise DP'ye küsenlerin 1953'te CHP'yi desteklemesine yol açmıştır. Sadece tek taraflı ve partilerin inisiyatifinde olmasına rağmen sendika-siyaset ilişkilerinin bir yansıması olarak 1946-1960 yılları arasında TBMM'ye sendikacılık kökenli DP listelerinden 13, CHP listelerinden 4 olmak üzere toplam 17 milletvekili seçilmiştir. Daha sonraki tarihlerde yapılan seçimlerde de birçok sendikacı farklı siyasi partilerden milletvekili seçilerek meclise girmiştir.

1960-1980 Arası Dönem

27 Mayıs darbesinin ardından ülkemiz, yeni bir anayasa ile "demokratikleşme sürecine" başlamıştır. Yeni anayasa ile sendikacılığın gelişmesi için oluşan engellerin bazıları kaldırılarak, çalışanların fikrini serbestçe savunabileceği bir döneminin başlangıcı olmuştur. Hazırlanan yeni anayasa ile beraber dönem içerisinde değişen ekonomik ve siyasal yapının sonucu, toplumsal ilişkileri düzenleyen yasal çerçevede de köklü değişiklikler yapılmıştır. 1961 Anayasası temek haklar kapsamında sosyal ve iktisadi hakları da güvenceye alarak, yeni bir dönemin başlamasını sağlamıştır (Cerev, 2014: 24).

Sendikal alanda ciddi gelişmelerin ve hareketliliğin yaşandığı bu dönemde işçi hareketinin konfederasyonlar noktasında bölünmeler yaşadığını da görüyoruz. Bu bölünmeler daha çok ideolojik tercihlerle açığa çıkarken bu manada Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Hak-İŞ) ve Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu (MİSK) adı altında üç büyük Konfederasyon kurulmuştur (Aktay vd., 2011:262-263). Bu dönemde de birçok sendikacı seçimlere katılarak farklı partilerden meclise girmiştir.

1980 Sonrası Dönem

1982 Anayasasının 52. maddenin I. bendinde; "Sendikaların siyasi amaç güdemeyecekleri, siyasi faaliyette

bulunamayacakları, siyasi partilerden destek göremeyecekleri, onlara destek olamayacakları" belirtilmiştir. Ayrıca temel yasalar başlıklı maddesinde:

"Sendika ve konfederasyonlar siyasi amaç güdemezler, siyasi faaliyette bulunamazlar, siyasi partilerden yardım ve bağış alamazlar, siyasi partilerle ilişki kuramazlar ve işbirliği yapamazlar ve bunlarla hiç bir konuda müşterek hareket edemezler, siyasi partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar, bunlardan yardım ve bağış alamazlar, yardım ve bağışta bulunamazlar. Sendika ve konfederasyonlarla, derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla siyasal amaçla ortak hareket edemezler, bir siyasi partinin adını, amblem ve işaretlerini kullanamazlar. Sendika ve konfederasyonların üyelerinin münhasıran ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yapacakları mesleki faaliyetler siyasi faaliyet sayılmaz." şeklinde hüküm yer almaktadır. Madde metninden de anlaşıldığı gibi meclis, sendikalara, siyasi partilerle ilgili geniş kapsamlı yasalar getirmiştir.

1980 sonrası sendikalar ile siyasi partiler arasındaki ilişkiler her zaman sorun oluşturan konulardan olmuştur. Sendikaların kendilerini iyi ifade edememeleri ve bir sendikal devamlılık oluşturmamaları, sendikaları siyasi partiler tarafından tesir çevresi olarak görülmemesine sebep olmuştur. Ancak siyasi partiler her zaman sendikalarda söz sahibi olabilmek için sendikalar nüfuz etmeye çalışmıştır. Aynı şekilde sendikalar da siyasete etki edebilmek için siyasi partilerden uzak durmamışlardır. Bu dönemde önceki dönemlere göre daha az sayıda sendikacı milletvekili olarak TBMM'ye girmiş olması da sendika-siyaset ilişkilerinde geriye gidişin bir göstergesidir.

2002 yılında iktidara gelen AK Parti, 2001 yılında yayımladığı "Kalkınma ve Demokratikleşme Programı"nda sendikalaşmanın teşvik edileceğini ve örgütlenme özgürlüğünün önünü açacağını ifade etse de işçi sendikacılığının gücü ve sendikalaşma oranını bu dönemde gözle görülebilir bir artış göstermemiştir. Ancak bununla beraber AK Parti dönemi kamu sendikacılığının adeta zirve yaptığı bir dönemdir. Hatta bu dönem sendika-siyaset ilişkileri, daha ziyade memur sendikacılığı-siyaset ilişkisine dönüşmüştür.

Günümüzde AK Parti iktidarı süresince yirmi beş kat büyüme gösteren Memur Sen, yaklaşık son on yıldır yetkili sendika olmasına rağmen gerek eylemleriyle gerek basın açıklamalarıyla gerekse Toplu Sözleşme süreçlerinde iktidar ile yakın bir tavır sergilemiştir. Hatta iktidarın birçok siyasi etkinliklerinde de aktif rol alması da bu durumun bir yansımasıdır. Kamu Sendikacılığı açısından sendika-siyaset ilişkisi noktasında sadece Memur Sen değil, ideolojik yakınlık başta olmak üzere farklı siyasi partilerle bazen siyasi bazen de fikrîsel bağ kuran Kamu Sen, KESK ve Birleşik Kamu İş gibi konfederasyonlarını da burada zikredebiliriz.

Son olarak 2002-2015 yılları arasında TBMM'ye giren sendika kökenli milletvekili sayısının AK Parti'de 23, CHP'de 27, MHP'de 17, HDP'de 14, BDP'de 1, Bağımsız 2 olmak üzere toplamda 84 olması, bu dönem itibarıyla sendika-siyaset ilişkisinin nitelik ve nicelik açısından bir göstergesidir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden "durum çalışması" deseni kullanılarak yapılmıştır. Durum çalışmaları karmaşık istatistikî analizlerle bulguların elde edildiği deneysel çalışmalar yerine bir kişi, olay ya da kurumun derinlemesine araştırılmasını mümkün kılan ve sosyal bilimler alanında çokça kullanılan bir araştırma yöntemidir (Paker, 2017:34).

Çalışma Grubu

Tablo 1: Çalışma Grubu

Üye No	Cinsiyeti	Mesleği/Unvanı	Üye Olduğu Sendika	Üyelik Süresi (Yıl)	Sendikadaki Konumu
1	Kadın	Okul Müdürü	Memur-Sen	4	Üye
2	Erkek	Şef	Memur-Sen	13	Üye
3	Erkek	Öğretmen	KESK	23	Üye
4	Erkek	VHKİ	KESK	26	Üye
5	Kadın	Akademisyen	KESK	22	Üye
6	Erkek	Şef	KESK	22	Yönetici
7	Kadın	Memur	KESK	13	Üye
8	Kadın	Doktor	KESK	11	Üye
9	Erkek	Din Görevlisi	Türkiye Kamu-Sen	14	Yönetici
10	Erkek	Öğretmen	KESK	23	Üye
11	Erkek	Akademisyen	Türkiye Kamu-Sen	13	Üye
12	Kadın	Öğretmen	Birleşik Kamu-İş	17	Yönetici
13	Erkek	Doktor	Memur-Sen	17	Üye
14	Erkek	Mühendis	Türkiye Kamu-Sen	18	Üye
15	Erkek	Memur	Memur-Sen	26	Üye
16	Kadın	Akademisyen	Türkiye Kamu-Sen	8	Üye
17	Erkek	Memur	Türkiye Kamu-Sen	12	Üye
18	Erkek	Okul Müdürü	Memur-Sen	14	Yönetici
19	Erkek	Memur	Birleşik Kamu-İş	7	Yönetici
20	Erkek	Mühendis	Birleşik Kamu-İş	13	Üye
21	Erkek	Öğretmen	Birleşik Kamu-İş	5	Yönetici
22	Kadın	Öğretmen	Memur-Sen	16	Yönetici
23	Erkek	İtfaiye Eri	Memur-Sen	9	Üye
24	Erkek	Sağlık Memuru	Türkiye Kamu-Sen	7	Üye
25	Kadın	Öğretmen	Birleşik Kamu-İş	13	Üye
26	Erkek	Öğretmen	Birleşik Kamu-İş	23	Yönetici
27	Kadın	Doktor	Birleşik Kamu-İş	10	Üye
28	Kadın	Hemşire	Türkiye Kamu-Sen	11	Üye
29	Erkek	VHKİ	Türkiye Kamu-Sen	13	Yönetici

Bu araştırmanın çalışma grubu, araştırmacının görev yapmakta olduğu Kocaeli ilinde bulunan 4 büyük konfederasyona bağlı sendikadan 29 üye ile oluşturulmuştur. Çalışma grubu belirlenirken, katılımcıların gönüllü olması ve mümkün olduğunca farklı meslek guruplarından alınmasına dikkat edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan kamu çalışanlarının 14'ü ile daha sonra ayrıntılı görüşme de gerçekleştirilmiştir. Üyelerin 11'i kadın 18'i ise erkektir. 20 kamu çalışanı bulunduğu sendikada üye, 9 kamu çalışanı ise yönetici konumunda bulunmaktadır. Üyelerin sendika üyelik süreleri ise 3 yıl ile 25 yıl arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri “yarı yapılandırılmış görüşme formu” yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın amacı ve alt problemlerine uygun olarak belirlenen sorular, daha sonra alan uzmanları ile paylaşılmış ve onlardan olumlu görüş alınmıştır. Sonrasında 1'i yönetici konumunda 3 üye ile deneme amaçlı uygulama yapılmıştır. Anlaşılmayan sorulara son halleri verilerek form uygulanmaya hazır hale getirilmiştir.

Araştırmanın amacının, sendika üyesi kamu çalışanlarının sendikaların siyaset ile olan ilişkilerinin üyeler açısından nasıl değerlendirildiğinin incelenmesi olduğu için görüşme soruları aşağıdaki kapsamda hazırlanmıştır.

1. Sendikalara üyelik ve sendika tercihleri konusunda etkili olan unsurlar nelerdir?
2. Siyasi görüşlerin sendika tercihi ve sonrasında sendika üyeleri üzerinde ne gibi etkileri olmuştur?
3. Sendikaların siyasi partilerle ilişkileri olmalı mıdır? Sendika üyeleri bu durumu nasıl değerlendirmektedir?
4. Sendika-siyaset ilişkisinin kamu çalışanları üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri konusunda sendika üyesi kamu çalışanları neler düşünmektedir?
5. Sendikaların iktidar dahil siyasi partilerle ilişkileri sendikal hakları nasıl etkiler?
6. Sendikalaşma oranları iktidar değiştiğinde anlamlı bir değişim gösterir mi?

Verilerin Toplanması

Araştırmanın yapıldığı dönemde Covid-19 pandemisi olması nedeniyle yüz yüze görüşmelerin sağlık açısından sorun yaratması ve kamu çalışanlarının esnek çalışma modeliyle çalışması sonucunda veriler iki aşamalı olarak toplanmıştır. İlk olarak hazırlanan görüşme formu çalışma grubunda yer alan 29 kamu çalışanına uygulanmıştır. Gelen cevaplar ile ilgili olarak seçilen 14 kamu çalışanının 6'sı ile yüz yüze 8'i ile de görüşmelerini ayrıntılandırmaları

amacıyla telefon üzerinden bir görüşme daha gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt programı aracılığı ile kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Nitel veri analizinin yapılabilmesi için verilerin nicel analizde olduğu gibi saflaştırılması gerekmektedir. Bunun için verilerin dökümleri alınp daha sonra kodlama işlemi yapılmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Temalar ve Kategoriler

Araştırmada veriler 3 tema ve buna bağlı olarak belirlenen kategoriler altında toplanmıştır. Tema ve kategoriler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2 : Çalışmanın Tema ve Kategorileri

Tema	Kategoriler
Sendikaya Üye Olma Nedenleri ve Sendika Seçimini Etkileyen Unsurlar	*Özlük Hakları *Örgütlenme ve Dayanışma *Dünya Görüşü ve Siyasi Tercihler
Sendikaların Siyasi Partilerle İlişkileri ve Kazanımlara Etkileri	* Siyasi Partilerle İlişki ve Görüşmeler * Sendikaların Bağımsız Olmaları * Özlük Hakları ve Kazanımlar * Liyakat
Sendika – Hükümet İlişkilerinin Kamu	* Sendika-Hükümet İlişkileri
Çalışanlarının Hakları Üzerindeki Etkileri	* Kamu Çalışanlarının Talepleri * Adalet ve Liyakat * Sendikalaşma Oranları

TEMA: Sendikaya Üye Olma Nedenleri ve Sendika Seçimini Etkileyen Unsurlar

Sendika Üyeleri ile yapılan görüşmelerde, sendikaya neden ihtiyaç duydukları ve üye olmayı düşündüklerinde sendika seçimlerini etkileyen unsurların neler olduğuna ilişkin görüşleri alınmıştır. Verilen cevaplar 3 kategori altında toplanmaktadır.

Kategori: Özlük Hakları

Görüşme yapılan sendika üyeleri sendikaların asıl işlevlerinin üyelerinin haklarını gözetmek ve bu hakların gelişmesine destek olmak olduğunu söylemektedir:

“Birlik olmak ve haklarımızın korunmasında birlikte hareket etmek için sendikaya üye oldum”. (Üye 1-Memur-Sen)

“Hak arama mücadelesine katkı vermek için üye oldum” (Üye 9- Türkiye Kamu-Sen)

Sendika üyeleri ekonomik ve sosyal haklarının savunulmasının sendikaya üye olmalarının gerekçeleri arasında saymalarının yanı sıra sendika tercihlerinde de önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir:

“Özlük haklarımızın ve sosyal haklarımızın geliştirilmesi ve savunulması amacıyla sendikaya üye oldum.” (Üye 22-Memur-Sen)

“Haklarımı diğerlerine göre daha iyi savunacağımı düşündüğüm için üye oldum. Haklarımı diğerlerine göre daha iyi savunacağımı düşündüğüm için sendikamı tercih ettim”. (Üye 27-Birleşik Kamu-İş)

“Daha iyi çalışma koşulları, yaşanabilir ücret ve sosyal haklarımın oluşturulması için sendikaya üye oldum”. (Üye 17- Türkiye Kamu-Sen)

Kategori: Örgütlenme ve Dayanışma

Yapılan görüşmelerde sendikalara üye olma ve sendika tercihlerinde, sendikaların örgütlü mücadelesinin etkili olduğu görülmektedir. Hak arama noktasında örgütlü mücadelenin, kamu çalışanlarını sendikalaşmaya yönelten başlıca unsurlardan olduğu bulgularına ulaşılmıştır:

“Örgütlü insan, mutlu toplum, güçlü karşısında güç biriktirme ve dayanışma ihtiyacını gidermek için sendikaya üye oldum. Söz yetki ve karar alma sürecinin tabanda olması, her üyenin talebinin ve kararının kıymetli olma anlayışını benimsemesi, kararlarını tüm üyelerin mutabakatıyla alması ve sendikacılığı meslek gibi görmeme ve güce eğilmeye karşı gerekli tedbirleri alarak faaliyet sürdürmesi nedeniyle sendikamı tercih ettim.”(Üye 6 - KESK)

“İnsanların örgütlü bir yapının içinde bulunmasının, içinde bulunduğu zümrenin faydasına olacağını düşündüğüm

için üye oldum. Ayrıca herhangi bir hak talebinde birlik olmanın güce güç katacağını düşündüğüm için üye oldum.”(Üye 21- Birleşik Kamu-İş)

“Birlik olmak ve haklarımızın korunmasında birlikte hareket etmek için.”(Üye 1- Memur-Sen)

Kategori: Dünya Görüşü ve Siyasi Tercihler

Çalışmamızda kamu çalışanlarının dünya görüşü ve siyasi tercihlerinin sendikalaşma ve sendikal faaliyetlere katılım anlamında önemli bir etken olduğu görülmektedir:

“Laik, bilimsel ve demokratik bir yapısı olduğundan sınıf ve kitle sendikacılığı temelinde meşru fiili mücadele esasları kabul ettiği için üye oldum” (Üye 3 - KESK)

Kamu çalışanlarına sendika tercihlerinin nedeni sorulduğunda aşağıdaki cevaplara ulaşılmıştır:

“Düşüncelerime, inançlarıma olan yakınlık” (Üye 1 8- Memur-Sen)

“Sendika tercihimin nedeni siyasi tercihlerim”(Üye 20- Birleşik Kamu-İş)

“Üyenin sendikal tercihi ile siyasal aidiyetini de belirliyorsunuz”.(Üye 9- Türkiye Kamu-Sen)

“Atatürkçü, çağdaş, laik ve bilimsel eğitimi savunan bir sendika olduğu için öncelikle. Onun dışında sendikayı oluşturan bireyler ile dünya görüşlerimizin büyük oranda uyduğuna, haksızlığa karşı sesini yükselten insanların olduğunu gördüğüm için üye oldum.”(Üye 21 - Birleşik Kamu-İş)

“Sendikaların temel ilkeleri ve direkt bağlantılı olmasalar da yakın durdukları siyasi görüş.”(Üye 28 - Türkiye Kamu-Sen)

TEMA: Sendikaların Siyasi Partilerle İlişkileri ve Kazanımlara Etkileri

Bu tema kapsamında sendikaların siyasi partilerle ilişkileri incelenmiştir. Bu tema 4 kategoriden oluşmaktadır. Sendikaların siyasi partilerle olan ilişkilerine sendika üyelerinin bakışları ve değerlendirmelerini içermektedir. Bu tema 4 kategoriden oluşmaktadır.

Kategori: Siyasi Partilerle İlişki ve Görüşmeler

Çalışma grubunda yer alan sendika üyeleri arasında en yaygın görüş sendikaların siyasi partilerle ilişkileri olmaması gerektiği yönündedir. Siyasi partilerle olan ilişkinin liyakate verilen önemi azaltacağı görüşü ağırlık kazanmaktadır:

“Sendikaların siyasi partilerle ilişkisi olmaması daha uygun olur çünkü olursa eğer siyasi faktörlerin etkin olduğu, liyakatin minimum seviyede olduğu, kayırmacılığın tavan yaptığı bir yapı ortaya çıkar; bugün olduğu gibi... “(Üye.1 – Memur-Sen)

“Siyasetle bağlantılı olmamalı. Siyasal aidiyet sendikacılık ruhunu ve eylem yönünü zayıflatıyor.”(Üye 9- Türkiye Kamu-Sen)

“Sendikaların siyasi partilerle ilişkisi olmamalı. Çünkü sendika emekçinin hak mücadelesidir, işveren siyaset olduğu yerde mücadele olması için sendikalaşmada siyaset olmamalı ana görevden ayrılmamalıdır. Hak ve adaletten ödün verilmemeli.”(Üye 19- Birleşik Kamu-İş)

“Siyasal parti, örgüt ve kuruluşlardan örgütsel olarak bağımsız olmalıdır, Emekçilerin hakları konusunda kendi öz güçleri ile mücadele etmelidir.”(Üye 3- KESK)

Kamu çalışanlarının bazıları da siyasi partilerle görüşmeler yapılmasının normal olduğunu ancak sendikalarla siyasi partiler arasında organik bir ilişki olmaması gerektiğini savunmaktadır:

“Sendikalar, özelde üyeleri genelde tüm çalışan sınıfın çıkarlarını koruma ve kazanımlarını artırma mücadelesi vermek durumundadırlar. Bu sebepten siyasal iktidarlardan güç, etki ve daha da öte yetki talep etmeleri bana göre doğaldır”..(Üye 22- Memur-Sen)

“Organik bağının olmaması, üye ve yöneticilerinin bireysel tercihleri kimi partilerden yana olabilir, ama kesinlikle sendikayı herhangi bir siyasi partinin arka bahçesi haline gelmemeli!”.(Üye 26 – Birleşik Kamu-İş)

“Sendikaların ister istemez siyasetle bir bağlantısı olacaktır. Ancak bu ilişkinin sınırlı olması gerekir. Sendikalar öncelikle üyesinin hangi siyasi görüşte olduğuna bakmadan onun haklarını savunması gerektiğini unutmamalıdır.”(Üye 11- Türkiye Kamu-Sen)

“Sendikalar üyelerinin hak talepleri doğrultusunda görev yapmalı bunu yaparken de bir siyasetin arka bahçesi olmamalı. Türkiye’deki yapılanma bunun en temel örneğidir. Hak alma mücadelesinde siyasi iktidarlara karşı

mücadele içinde olduğu için ve hayattan kopuk olamayacakları için siyasetten bağımsız oldukları düşünülemez.”(Üye 7- KESK)

Kategori: Sendikaların Bağımsız Olmaları

Çalışmamıza katılan kamu çalışanlarının tamamı sendikaların bağımsız olmaları gerektiğini savunmaktadır:

“Siyasal parti, örgüt ve kuruluşlardan örgütsel olarak bağımsız olmalıdır, emekçilerin hakları konusunda kendi öz güçleri ile mücadele etmelidir..”(Üye 3- KESK)

“Sendikalar siyasi partilerden bağımsız olmalı. İçinde bulunduğum sendikanın bu konuda hassasiyeti olduğuna inanıyorum. Yalnız ortada şöyle bir durum var: Biz aynı dünya görüşüne sahip insanların bulunduğu bir sendikayız. Bir araştırma yapılırsa üyelerimizin yüzde 80 i aynı partiye oy veriyor olarak çıkar. Bu durumda mevcut düzendeki aksaklıklara kendi dünya görüşümüzle, kendi doğrularımızla çözüm arayışına giriyoruz. Bu gibi durumlarda bize destek veren siyasi partilerin olması sendikanın siyasi bir partiyle ilişkisi olduğu anlamına gelmiyor. Bu durum yanlış olarak bakıldığında sendikanın siyasetle ilişkisi olduğunu düşündürür.... Şunu açık ve net ifade edebilirim ki içinde bulunduğum sendikanın herhangi bir siyasi parti ile ilişkisi yoktur.”(Üye 21- Birleşik Kamu-İş)

“Siyasi partilerle doğrudan ilişki sendikanın politik, pratik faaliyetini daraltır. Sınıf ve kitle sendikası olma özelliğini ortadan kaldırır”.(Üye 4-KESK)

Sendikaların siyasi partilerle ilişkilerinin farklı noktalarda olabileceğini savunan kamu çalışanları da bulunmaktadır:

“Siyasi partilerle ilişki olmamalı. Şöyle ki; herhangi bir partiye aidiyet içeren ilişki biçimi yanlıştır. İlişki olmalı. Evet olmalı. Şöyle ki; Siyasi partiler toplumla ya da bir meslek kuruluşu ile ilgili kararlar alan kanunlar ve yönetmelikler hazırlama yetkisini elinde bulduran-yönetim erkini elinde bulduran kuruluşlardır. Bu anlamda sendikalar alınacak karar ve yönetim süreçlerinde siyasi partilere görüş ve öneri sunmalı. Sendikaları dizayn eden, siyasallaştıran partiler yerine, Siyasal partilere yön veren sendikalar ve sivil toplum kuruluşları olmalı.” (Üye 25- Birleşik Kamu-İş)

Kategori: Özlük Hakları ve Kazanımlar

Sendikaların temel işlevi çalışanların ücret, terfi, sosyal yardımlar gibi özlük haklarını savunmak ve çalışma hayatını kolaylaştıran kazanımlar elde etmektir. Sendika üyesi kamu çalışanlarının, siyasi partilerle ilişkilerin sendikal kazanımlara etkisi konusunda görüşlerine de başvurulmuştur. Çalışmaya katılanların çoğunluğu bu durumun kamu çalışanlarına bir faydası olmadığını ifade etmektedir:

“Zararı vardır. Liyakat sahibi kişiler her zaman görev alamamakta kurum ve devlet zarara uğramaktadır. Çalışabileceğin ekipte ki insanlarla da uyusabilmek, işleri hızlandırabilir bu yönüyle de faydalı olarak değerlendirilebilir”. (Üye 16- Türkiye Kamu-Sen)

“Siyaset ile ilişkinin kamu çalışanlarına bir faydasını görmedim. İktidar yanlısı sendikaların da bu halleriyle kamu çalışanlarına pozisyonları dolayısıyla fazladan bir faydası olmamıştır. Sendikaların ülkemizde gerçek anlamda kurumsallaşamamalarının nedeni sol sendikaların pkk etkisinden kaçamamaları ve bu nedenle meşrulaşamamalarıdır”. (Üye 20- Birleşik Kamu-İş)

“Örneğin iktidar ile yakın ilişkiler içinde olan bir sendikadan çalışanın haklarını savunması beklenemez”.(Üye 23- Memur-Sen)

Sendikaların siyasi partilerle ilişkilerinin normal olduğunu hatta bu durumun kamu çalışanlarının yararına olduğunu ifaden üyeler de bulunmaktadır.

“Sendikalar siyasetle bağlantılarını kamu çalışanlarının haklarını savunmakta ve yeni haklar elde etmekte kullanabilir. Siyasetle bağlantılarını kullanarak işleri hızlandırabilir, seslerinin daha gür çıkmasını sağlayabilir. Bu faydalı olacaktır. Ancak ilgili sendika sadece ilgili olduğu siyasi yapının direktiflerini uyguluyorsa veya sadece ilgili siyasi partinin sözcülüğünü yapıp, üyelerinin isteklerini dikkate almıyorsa, sendikalaşmaya ve sendika üyelerine zararı olur”. (Üye 11- Türkiye Kamu-Sen)

“Sendikaların en büyük gücü eylemdir. Eylemlerine ne kadar insan toplayabilirse o kadar sesleri çıkar. Bir öğretmen maaşının düşüklüğü sadece öğretmenin sorunu değil ayrıca ülkenin de sorunudur. Doğal olarak bu ve benzer konularda bir eylem yaptığınızda alanda daha güçlü olmak için diğer STK'ların katılımı sizin için önemlidir. Siz davet etmeseniz de birçok STK'nın katıldığı yerde bir siyasi partinin olması kaçınılmazdır. Bu durum eyleminizin daha geniş kitlelere duyulmasını sağladığı için önemlidir”.(Üye 21- Birleşik Kamu-İş)

Çalışmaya katılan bir kamu çalışanı ise siyasi partilerin kamu çalışanlarına bir faydası ya da zararını görmediğini söylemiştir.

Kategori: Liyakat

Türk Dil Kurumuna göre liyakat, layık olma, yaraşma, uygunluk anlamına gelmektedir. İkinci anlamı ise yeterlik, yetenek olarak ifade edilmektedir. Kamu çalışanlarının bir göreve getirilmesi ya da görevde yükseltilmesi liyakat esasına göre yapılmaktadır. Yani bir kişinin bir göreve getirilmesi için o görev uygun ve yeterli olmasına bağlıdır. Sendikaların siyasi partilerle ilişkilerinin liyakat anlamında da etkileri görülmektedir. Görüşlerine başvurduğumuz kamu çalışanlarının çoğunun bu durumun liyakatsiz kişilerin göreve gelmesinin önünü açtığını düşünmektedir:

“Sendikaların siyasi partilerle ilişkisi olmaması daha uygun olur. Çünkü olursa eğer siyasi faktörlerin etkin olduğu, liyakatın minimum seviyede olduğu, kayırmacılığın tavan yaptığı bir yapı ortaya çıkar; bugün olduğu gibi....” (Üye 1- Memur-Sen)

“Siyasi partilerle ilişkilerin zararı vardır. Liyakat sahibi kişiler her zaman görev alamamakta kurum ve devlet zarara uğramaktadır. Çalışabileceğin ekipte ki insanlarla da uyuşabilmek, işleri hızlandırabilir bu yönüyle de faydalı olarak değerlendirilebilir”.(Üye 17- Türkiye Kamu-Sen)

TEMA: Sendika-Hükümet İlişkilerinin Kamu Çalışanlarının Hakları Üzerindeki Etkisi

Kategori: Sendika Hükümet İlişkisi

Çalışmamıza katılan kamu çalışanlarının çoğunluğu sendikaların hak mücadelesi veren örgütler olduğu için hükümetlerle ilişki kurmalarının doğal olduğunu söylemektedir. Ancak bu ilişkinin kamu çalışanlarının haklarını aramakla sınırlı kalması gerektiğini düşünmektedir:

“Sendikalar siyasetle bağlantılarını kamu çalışanlarının haklarını savunmakta ve yeni haklar elde etmekte kullanabilir. Siyasetle bağlantılarını kullanarak işleri hızlandırabilir, seslerinin daha gür çıkmasını sağlayabilir. Bu faydalı olacaktır. Ancak ilgili sendika sadece ilgili olduğu siyasi yapının direktiflerini uyguluyorsa veya sadece ilgili siyasi partinin sözcülüğünü yapıp, üyelerinin isteklerini dikkate almıyorsa, sendikalaşmaya ve sendika üyelerine zararı olur”.(Üye 11- Türkiye Kamu-Sen)

“Sendikalar genelde üyelerinin veya çalışanların çıkarlarına uygun yasaların çıkarılması ve özellikle maaşlarda iyi bir artış olması için hükümetlere baskı uygularlar”.(Üye 22 -Memur-Sen)

Kategori: Kamu Çalışanlarının Talepleri

Kamu çalışanları taleplerini sendikalar aracılığıyla hükümete iletirler. Bu noktada hükümetlerle ilişkiler önem arz etmektedir. Görüştüğümüz kamu çalışanlarının büyük çoğunluğunun sendikaların hükümetlerle yalnız talepler konusunda görüşmeleri gerektiğini savunmuştur:

“Elbette ki kamudaki birçok sorunun çözüm yeri hükümet ve siyasettir. Dolayısıyla siyasetle iletişim kanalları açık değilse derdinizi anlatamaz, sorunları çözemezsiniz. Örneğin Kocaeli bağlamında haksız bir soruşturmaya maruz bırakıldığınızda Bürokratik sorumlulardan ziyade siyasi aktörler sorunu daha hızlı ve kolay çözebilir”.(Üye 13- Memur-Sen)

“Sendikaların hükümetler ile yakınlığı kamu çalışanlarının haklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Sendikalar siyasi iktidarlara karşı üyelerinin hak ve özgürlüklerini savunacak pozisyonda yer almalıdır”.(Üye 17- Türkiye Kamu-Sen)

Çalışmamıza katılan kamu çalışanlarının büyük çoğunluğu sendikaların hükümetlerle aynı siyasi görüşe yakın olmalarının kamu çalışanlarının talepleri noktasında olumsuz sonuçlar doğuracağını söylemektedir:

“Hükümet işveren sendika ise işçinin hakkını işverene karşı korumak ve kollamakla yükümlü dernek ve STKlardır. Yakınlık bu ilişkiyi zedeler”.(Üye 29- Türkiye Kamu-Sen)

“Demokrasi kültürünün gelişmediği az gelişmiş ülkelerde görülen bir tablo. Doğrular ve ilkeler üzerine bir ilişki biçimi yerine çıkarlar üzerine kurulu bir ilişki biçimi kurulmuş olur ki bu geniş çalışan kitlelerini her anlamda olumsuz etkiler. Sendikalar bağımsız olmalıdır”.(Üye 25- Birleşik Kamu-İş)

“İktidara yakın bir sendika, çalışanlar için herhangi bir hak kazanımı sağlayamaz”.(Üye 23- Memur-Sen)

Bir kamu çalışanı katılımcı ise sendika-hükümet yakınlığının doğru ve yerinde kullanılırsa faydalı olacağını ifade etmektedir:

“Bence eğer bu yakınlık doğru ve yerinde kullanılabilir ise fayda sağlar kanaatindeyim. Ancak bu yakınlık, birkaç koltuk uğruna hükümetler ile ahlaksız bir yakınlık kurarsanız birçok kazanım heba olur ve masada ses çıkaramaz bir pısrıklığa bürünürsünüz. Ki bugün bunun maalesef en canlı örneğine şahit oluyoruz”.(Üye 13- Memur-Sen)

Kategori: Adalet ve Liyakat

İktidarda bulunan partiler kamu gücünü elinde bulunduran siyasi otoritelerdir. Sendikalar hak taleplerini kamu çalışanlarının tümü adına siyasal iktidarlardan talep etmektedir. Hükümette bulunan partilerin siyasi yakınlık nedeniyle herhangi bir sendikaya yakın kamu çalışanlarına ayrıcalıklı davranması, kamuda kadrolaşmanın artması, kamu çalışanlarının adalete olan inancını zayıflatmaktadır. Yaptığımız görüşmelerde de katılımcıların çoğunluğunun adalet ve liyakat konusunda benzer görüşleri olduğu görülmektedir.

“Siyasal iktidarlar doğası gereği icra ve karar mekanizmalarını mümkün olduğu kadar daraltıp gücü kendi tekelinde tutmak ister. Çoğu zaman bunu kararların hızlı alınması gerektiği ile açıklar. Ayrıca bence siyasi iktidarlar, sendikaları iktidar oluncaya kadar yanlarında, iktidar olduktan sonra ise yedeklerinde tutmak amacındadır. Bu sıkıntının çözümü ise sendika ve sivil toplum örgütlerinin karar süreçlerine doğrudan katılacakları mekanizmaların oluşturulmasıdır”. (Üye 22- Memur-Sen)

“Sendika ile hükümet aynı tarafta olmamalıdır. Aynı görüşte olurlarsa sendika siyasetin gölgesi altında kalacak ve üyelerinin haklarını istenildiği gibi savunamayacaktır. Yapı gereği sendika ve hükümet yakınlığı belli sınırlar içinde kalmalıdır. Eğer bu sınır aşılsa toplu sözleşme gibi durumlarda sendika istediği hakları elde edemeyebilir”. (Üye 11- Türkiye Kamu-Sen)

“Liyakat esaslı yerine yandaş sendika üyeliği esaslı bir atama görevde yükselme iktidar yanlısı sendika üyeliğinin artmasına neden oluyor”. (Üye 25- Birleşik Kamu-İş)

Kategori: Sendikalaşma Oranları

Çalışmamızda kamu çalışanlarının büyük çoğunluğu siyasal iktidarların değişmesinin sendikalaşma oranlarını etkilediği söylemektedir. İktidara gelen partiye yakın olan sendikanın üye sayısını arttıracacağı, herhangi bir iktidar değişikliğinde sendikaların üye sayılarının da ciddi değişiklik göstereceği bulgularına ulaşılmıştır:

“Bugün tüm kamuda Memur-sen gücünü hükümetten alıyor olmasının baskı, şantaj ve cömertliğiyle yetkilidir. Hükümet değiştiğinde aynı Memur-sen çok kısa bir sürede mevcut sayısının en az on katı küçülecektir. Bu durum sendikalar açısından çirkin bir örnek olsa da maalesef hakikattir”. (Üye 13- Memur-Sen)

“İktidarın değişmesi sendikalaşmayı etkiler. Özellikle çekinik üyeler, üye olduğu sendikanın fikir ve misyonuna uzak olduğunu düşündüğü bir iktidar olursa o sendikadan ayrılma ya da iktidara yakın olduğunu düşündüğü başka bir sendikaya üye olma eğilimi gösterebiliyor”. (Üye 22- Memur-Sen)

“İktidarın değişmesi sendika üye sayılarını fazlasıyla etkiler. Çünkü bir kısım insan iktidara yakın sendikalarda yer alarak işlerini daha kolay halledeceğini ve kişisel çıkarlarını daha rahat elde edeceğini düşündüğü için iktidara yakın sendikaya geçişler hızlanacaktır”. (Üye 29- Türkiye Kamu-Sen)

“Ülkemizde üye sayıları kesinlikle etkilenecektir. Çünkü ülkemizde üyeler kendi çıkarları gereği (daha hızlı yükselebilmek, makam sahibi olabilmek için) iktidara yakın sendikalara üye olmaktadır. İktidar değiştiğinde çıkar peşinde koşan, kendi değerlerini geri planda bırakan üyeler iktidara yakın sendikaya geçiş yapacaklardır”. (Üye 11 - Türkiye Kamu-Sen)

“Türkiye’de iktidarlara karşı büyüyen iktidara karşı göstermelik sözler söyleyen asla fiili mücadeleye geçmeyen sarı sendikalar var Türkiye’nin siyasi tarihini düşününce de iktidarlar ve yandaşları şeklinde devam edecektir sendikal hayat diye düşünüyorum “. (Üye 8- KESK)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın sonuçları şu şekildedir:

1. Kamu çalışanlarının siyasi tercihlerinin sendikalara üyeliği ve sendika tercihinde büyük etken olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan kamu çalışanları sendikaların farklı görüşlere sahip olmasının normal olduğu, herkesin kendi görüşüne yakın sendikaya üye olduğunu beyan etmişlerdir.
2. Kamu çalışanları örgütlenme ve dayanışmanın yapılan mücadelenin gücünü arttırdığını düşünmektedir.
3. Katılımcı kamu çalışanlarının tamamı sendikaların siyasi partilerle doğrudan ilişkisi olmaması gerektiğini savunmaktadır. Sendikaların bağımsız olması gerektiği görüşü ağırlık kazanmıştır.
4. Sendikaların siyasi partilerle ilişkilerinin özlük hakları talebi konusunda desteklerini istemekle sınırlı olması gerektiği görüşü ağırlık kazanmaktadır.
5. Katılımcılar, sendikaların temel amacının kamu çalışanlarının özlük haklarını savunmak ve yeni kazanımlar elde etmek olduğu görüşündedir.

6. Herhangi bir sendikanın iktidarda bulunan bir siyasi parti ile yakınlığının kamu çalışanlarına bir fayda getirmediği gibi zararı olduğu görüşü de dile getirilmiştir.
7. Siyasi partilerle ilişkilerin adalet ve liyakati olumsuz etkilediği, adam kayırmacılık ve kadrolaşmanın önünü açtığı görüşü ağırlık kazanmıştır.
8. Siyasi partilerin sendikalara müdahil olduğu, bazı sendika yöneticilerinin sonradan siyasi partilerden milletvekili seçildiği dile getirilmiştir.
9. İktidar partisi ile yakınlığın bir sendikaya sendikalaşma anlamında ciddi katkılar sağladığı, bu nedenle iktidarların değişmesinin sendika üye sayılarında da ciddi değişiklikler meydana getireceği ifade edilmektedir.

Sonuç olarak sendikalar hak mücadelesi veren sivil toplum kuruluşları olmaları nedeniyle üyelerinin hak ve menfaatlerini savunmak ile yükümlüdürler. Bunu yaparken de çeşitli ilişkiler kurması gerekir. Bu ilişkilerin en önemlisi de siyaset kurumu ile olan ilişkidir. Araştırmamızın sonucunda kamu çalışanları da sendikaların siyaset ile ilişkileri olduğunu, bu ilişkinin kamu çalışanlarının hak ve menfaatleri için kullanması gerektiğini savunmaktadır.

Araştırmamızda sendikaların tüm iş kollarından üye ve yönetici konumunda bulunan kişilerden görüşleri alınmıştır. Araştırmacılar iş kolları özelinden ayrı ayrı araştırma yapabilir. Ayrıca siyasetin sendikalara bakış açısı değerlendirilerek araştırmamızın tam tersi yapılarak, farklı bir değerlendirme yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adal, Z. (1998). İşçi-işveren İlişkileri, İnsan Kaynakları Yönetimi, İstanbul.
- Aktay, N., Arıcı, K., Kaplan T. S. (2011). İş Hukuku (Dördüncü Baskı). Ankara, Gazi Yayınevi.
- Aydoğanoglu, E. (2009). Dünyada ve Türkiye’de Sendika-Siyaset İlişkisi (1. Baskı). Ankara, Mattek Matbaacılık.
- Aydoğanoglu, E. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Sendika - Siyaset İlişkisi (İkinci Baskı). Ankara, Mattek Matbaacılık.
- Baltacı, Ali (2017). “Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli”, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3 (1), 1-15.
- Cerev, G. (2014). Türkiye Kamu Çalışanlarının Örgütlenme Mücadelesinin Hukuksal Gelişim Süreci: 6289 Sayılı Kanun ve Sendikal Haklara Etkileri”, Çalışma İlişkileri Dergisi, (C:5, 24-39).
- Çavdar, T. (2004). Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1839-1950, Ankara, İmge Kitabevi.
- Delican, M. (2006), “Cumhuriyet Döneminde Türk Endüstri İlişkileri: İşçi Sendikalarının Dünü, Bugünü”, Sosyal Siyaset Konferansı Dergisi, .4-45.
- Evren, S. (1995). Eğitim Emekçileri Tarihi, İstanbul, Bireşim Yayınları.
- Gökçe, Y. K. (1993). Sendikal Bürokrasi ve Çözüm Önerileri Araştırma-Röportaj, Ankara, Başak Yayınları.
- Gülmez, M. (1998). Memur Sendikacılığı, Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi (C: II). Ankara, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayımları.
- Işıklı, A. (2005), Sendikacılık ve Siyaset, Ankara, İmge Kitabevi.
- Kutal, G. (1969). Devlet Personeli (Memur) Sendikalarının Hukuki Esasları ve Sınırları, Sosyal Siyaset Konferansları, 20. Kitap, İstanbul, 1969, s. 172.
- Mahiroğulları, A. (2009). Gelişim Süreci ve Yasal Çerçevesi ile Memur Sendikacılığı. Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF., <http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/armaganlar/tokerdereli/12.pdf>
- Makal, A. (2000). Türkiye’de Çok Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1946-1963”, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.
- Öz, Ü. (2010). Bir siyasal Katılma Aracı Olarak Memur Sendikaları: Isparta Örnek Olayı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özüğurlu, M. (1998). Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, (Cilt: 2). Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, İstanbul.
- Paker, T. (2017). “Durum Çalışması” Şu kitapta: Ed. F. N. Seggie & Y. Bayyurt. Nitel Analiz: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Resmi Gazete, 12 Temmuz 2001, Sayı: 24460

Sosyal Demokrat Halkçı Parti, 1991, s. 28, Doğru Yol Partisi, 1991, s. 77-78.

Tarih Dergisi, Popüler Haziran 2001, Sayı 13, s. 28.

T.C.Anayasası

Tokol, A. (1994). Türkiye'de Sendikal Hareket, Bursa, Ezgi Yayınevi.

Tokol, A. (2000). Sosyal Politika (2.Baskı). Bursa, Vipaş Yayınevi.

Tokol, A. (2013b). Sosyal Politikanın Tarafları (4. Baskı). (Editörler: Tokol, A. ve Alper, Y.). Bursa, Dora Yayıncılık.

Tokol, A. (2017). Endüstri İlişkileri ve Yeni Gelişmeler (7. Baskı). Bursa, Dora Yayıncılık.

Turan, K. (1979). Milletlerarası Sendikal Hareketler, Ankara, Kalite Matbaası.

Unsur, O. (2003) Şefik Hüsnü Değmer: Türkiye'de Sol Hareketleri İçindeki Yeri ve Görüşleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.